

Toplumsal Cinsiyet Ve Roller: Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın

Gender And its Roles: Women in Business Life Of Turkey

Dr. Öğr. Üyesi, Serap SARIBAŞ

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Karaman/TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-4079-8024

ÖZET

Kadının tarihsel süreçte çalışma hayatı mercek altına alındığında, içinde bulunduğu toplumun sosyal, kültürel alanları başta olmak üzere, üretim ve sanayileşme gibi faktörlere bağlı olarak bir değişim gösterir. Ayrımcı yaklaşım politikalarının tarih öncesi çağlardan itibaren başladığını söylemek olasıdır, paleolitik dönemde, insanların mağara yaşamını benimsediğini ve içgüdüsel olarak bir işgücü bölümlenmesi yapmış oldukları düşünülür. Avcı-Toplayıcı olarak tanımlanan bu iş bölümü, daha çok erkeğin avcı, kadının ise toplayıcı bir hayat sürdürdüğü üzerine yorumlanır. Ayrımcılık politikasının temelinde biyolojik güç farklılıklarının yattığı yorumunu yapabilmek mümkündür. Biyolojik farklılıkların temelini attığı bu ayrımcılık politikasının zaman içerisinde, yerleşik hayata geçiş, tarım ve son olarak sanayi devrimiyle birlikte farklı boyutlara taşındığı ve zaman içerisinde kadın ise sistem içerisinde bir sömürülme unsuru olarak görülmeye başlamıştır. Bu araştırmanın amacı, toplumsal cinsiyet kavramı ve şekillenmesini temel alarak, Türkiye’de iş yaşamında kadının yerini bilimsel veriler ışığında değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Önyargıları ve Ayrımcılık, Kadın ve Çalışma Hayatı, Türkiye Diplomasinde Kadın

ABSTRACT

When the business life of women is examined in the historical process, it changes depending on factors such as production and industrialization, especially the social and cultural areas of the society in which she lives. Discriminatory approach policies can be traced back to prehistoric times. People are thought to have adopted cave life and instinctively divided labor during the Paleolithic period. This division of labor defined as Hunter-Gatherer is interpreted as men living a hunter-gatherer lifestyle and women living a gatherer lifestyle. It can be interpreted that biological power differences lie on the basis of the discrimination policy. This discrimination policy, based on biological differences, took on new dimensions with the transition to settled life, agriculture, and, finally, the industrial revolution, and women came to be viewed as an element of exploitation within the system over time. The aim of this study is to evaluate the place of women in the business life in Turkey in the light of scientific data, based on the concept of gender and its formation.

Keywords: Gender Prejudices and Discrimination, Women and Business Life, Women in Turkish Diplomacy

1. GİRİŞ: CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYETÇİLİK KAVRAMI

Cinsiyet, basit bir ifadeyle doğumla kazanılan biyolojik özelliklerden ibarettir. Her birey kadın veya erkek olarak doğar ve yaşamının kalan kısmını (*Tıbbi bağlamda süregelen istisnalar hariç*) bu biyolojik kimlik ile sürdürürler. Cinsiyet kavramı, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü tanımlar. Bu bağlamda cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetinden kaynaklanan demografik bir özelliktir (Dökmen, 2016: 20) *Toplumsal Cinsiyetçilik* ise sade bir ifadeyle toplumun tarafımıza yüklediği roller olarak tanımlanabilir. “*Biyolojik temeli olan farklılıkların cinsiyet, sosyokültürel temeli olan farklılıkların da toplumsal cinsiyet ile ifade edilmesi gerektiğini savunanlar olduğu gibi, kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkların ikisinden de kaynaklandığını ileri sürenlerde vardır*” (Dökmen, 2016: 18). Toplumsal cinsiyet aynı zamanda kolektivitelerin, kurumların ve tarihsel süreçlerin de bir özelliğidir (Connell, 1998: 190). Doğumla birlikte hatta ebeveynlerin anne

karnında bebeğin cinsiyetini öğrenmesinin ardından, üzerimize yüklenen bu rollerin bir parçası olmaya başlarız. Örneğin; doğum öncesi veya sonrasında anne ve babanın çocuğun oynaması için seçtiği oyuncak tipi, odası ve yatağı için seçmiş olduğu dekoratif renkler, zamanla üzerimize yüklenecek cinsiyet için ise sadece başlangıç niteliğindedir. Zamanla tarafımıza yüklenen toplumsal roller kendi içerisinde biraz daha geniş kapsamlı bir hal alır. “*Toplumsal cinsiyet farklılıkları, bireyden bireye, kültürden kültüre bazı değişimler gösterir*” (Dökmen, 2016: 25). Elbise seçimleri, saç tipi, davranışsal bağlamda ebeveynlerin sevecenlik dozajı (Bu durum kız ve erkek çocuğa sahip bireylerde, babanın, kız çocuğuna ve erkek çocuğuna olan davranışlarında net olarak gözlemlenebilir), çocuk için uygun olan ve olmayan davranışların belirlenmesi ve ileriki yaşlarındaki ebeveynler tarafından arzu edilen meslek grupları olarak örneklendirilebilir.

Günlük yaşam bazında ele aldığında, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının birbirinden farklı anlamlarda kullanılmadığını gözlemlenir. Tarihsel açıdan değerlendirildiğinde ise bu iki kavramın ayrımının yakın geçmişte kaleme alındığı izlemine varılabilir. Ann Oakley 1972 yılında yayımlanan *Cinsiyet, Cinsiyetçilik ve Toplum* kitabında, cinsiyeti biyolojik açıdan erkek-kadın ayrımından bahsederken, toplumsal cinsiyetle ilgili olarak ise erkeklik ile kadınlık arasındaki toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye de değinir, cinsel kimlik, bireyin biyolojik olarak cinsiyetinin farkında olması durumudur.

2. CİNSEL KİMLİK VE CİNSEL KİMLİĞİN ŞEKİLLENMESİ

Cinsel kimlik, bireyin biyolojik olarak cinsiyetinin farkında olması durumudur. Cinsel kimlik eğilimi ise bunun dışında gelişen durum olmasının yanında istisnai durumlar çerçevesinde değerlendirmiştik. Öyle ki, birey biyolojik olarak kadın veya erkek cinselliğine sahip olsa da zaman içerisinde cinsel kimlik eğilimi değişiklik gösterebilir. Bir kadın ya da erkek olmanın öznel durumunu ifade eden cinsiyet kimliğini belirlemede bazı bireyler güçlük çekebilirler. “*Örneğin, transseksüeller, biyolojik olarak cinsiyetlerini bilirler ama bunu kabul edemezler, psikolojik olarak, kendilerini diğer cinsiyette hissederler*” (Dökmen, 2016: 27).

Çocuklar açısından durumu ele alırsak ortalama olarak 2 yaşlarında kendisinin kız mı yoksa erkek mi olduğunun farkındalığı kendini göstermeye başlar. Yani iki cinsiyetin var olduğunu, annesinin dışı babasının er olduğunu kavrayabilir. Ancak bu durum bu yaş kategorisi için sınırlı olarak bir farkındalık oluşturur. Birey ancak ortalama 5 yaşlarında bu hatları benliğinde algılamaya başlarlar. Toplumsal cinsiyet ve aileyi tanımlamak için cinsiyete dayalı iş bölümüne, ev içi otorite, cinsel gözetim ve kişilerarası şiddetle ilişkili olan otoriteye (iktidar) ve son olarak arzu (kateksis) örüntülerine (güven, kıskançlık, nefret, dayanışma ve çocuk yetiştirme gibi) daha yakından bakmak gerekir (Connell 1998: 167-172). Birey, erlik-dişilik kavramlarına anlamlar yüklemeye başlar. Er veya dışı olan bireyin hayatı boyunca bu cinsiyete mensup olarak hayatının geri kalanını sürdüreceğini idrak edebilir. Ancak bu idrak seviyesi anlamsal açıdan çok basit bir düzeydedir. Bireylerin cinsiyet anlamında hangi noktalarda ayrıldığını kavrar ve hangi noktalarda ayrılması gerektiğine dair fikir yürütebilir. 5-6 yaş dolaylarında okula başlayan bir erkek çocuğuna pantolon yerine etek giyerek okula gitmesini isterseniz muhtemelen bu durumu reddederek, bu giysinin kızlar için olduğunu ve kendisinin pantolon giyerek okula gitmesi gerektiğini dile getirecektir. Çocuğun bu ifadesinden eril ve dişil bireylerin toplumsal cinsiyet bağlamında hangi noktalarda ayrılması gerektiği bilincini kavramaya başlığı yorumu yapılabilir.

3. CİNSİYET ÖNYARGILARI VE AYRIMCILIK

Önyargı, gerçeklik karşısında sınanmış, daha çok kişinin duygu ve tutumlarına bağlı stereotipleşmiş inançlarla karakterize edilmektedir (Marshall, 1999:559). Önyargıyı başka bir deyişle kişinin, toplumun bir diğer üyesine veya üyelerine karşı sahip olduğu olumsuz tavır ve düşünceler bütünü olarak tanımlanabilir. Bu olumsuz tavır ve düşünceler ise çoğu zaman öznel deyimler ve duyular üzerine kişide bir algı oluşmasına sebep olduğu düşündürür. Örneğin; kadınların şoförlük yapmaya uygun olmadığı düşüncesi bir cinsiyet önyargısı olarak değerlendirilebilir. Ayrımcılık hususuna bir açıklık getirmek gerekirse, toplumun belirli bir kesiminin bir eylemi yapması veya gerçekleştirmesi olağan karşılanırken, aynı eylemin toplumun başka kesimine mensup kişiler için yapılmasının uygun görülmemesi ayrımcılığa bir örnek olarak gösterilebilir. Bu duruma örnek olarak ise, işveren kesimin, kadınları işe alırken genellikle bireyin kadın olmasından ötürü muhtemel yaşanacak dezavantajlı durumların önüne geçme düşüncesiyle kadının ayrımcılığa tabi tutulması olarak düşünülebilir. Bu örnek tüm dünyada yaşanan bir durum olarak kabul edilebilir. Üzerinden bulunan coğrafyanın demografik özelliklerine göre bu tür ayrımcılıklar farklılık gösterebilir. Her ne kadar cinsiyet ayrımcılığı kapsamında direk ilişkili olmasa da ABD’de zencilere uygulanan ayrımcılık politikaları veya özellikle Avrupa ve Amerika’da batılı ve beyaz olmayan toplumlara karşı antipatik bir yaklaşım sergilenmesi de ayrımcılık kavramı için örnek teşkil edebilir.

4. CİNSİYET ROLLERİ

Rol, çeşitli çalışmalarda belli bir toplumsal duruma ilişkin olarak beklenen davranışlar veya belli bir toplumsal durumdaki kişiden beklenen işlemlerle onun gerçek edimlerinin veya belli bir toplumsal duruma ilişkin gerçek davranış kalıpları ya da beklenen davranış kalıpları (Tan,1979:158) olarak tanımlanır ve bu tanımda özellikle vurgulanan ifade, toplumun, bireyin cinsiyetine göre kendisinden beklenen davranışların tümü rol olarak ifade edilmesidir. Her ne kadar toplum tarafından benimsenmesi istenen roller (erkeksilik-kadınsılık) birbirinden kesin hatlarla ayrılmış olsa da tam bu noktada karşımıza Adrojenlik (androgyny) kavramı çıkar. “Andro” Yunancada erkek anlamına gelirken, “gyne” kelimesi kadın anlamına gelmektedir. Bu iki kelimedenden sentezi dahilinde *Androjen* kavramı ortaya çıkmıştır. “*Hem erkeksi hem kadınsı özellikleri yüksek düzeyde gösteren kişilere de Androjen (androgynous)*” denilir” (Dökmen, 2016: 74). Bireylerin kadınsı ve erkeksi düzeylerinin yüksek düzeyde seyretmediği durumlar da söz konusu olabilmektedir. Ayrıca feminen ve maskülen özellikleri düşük düzeylerde olan bireyler “kayıtsız” olarak tanımlanmaktadır (Özkan ve Lajunen, 2005).

Bazı bireyler cinsiyetine geleneksel olarak uygun bulunmayan rolleri benimseyebilir (kadınsı erkek-erkeksi kadın gibi). Bazıları ise hem kendi cinsiyetine hem karşı cinsiyete uygun bulunan rolleri benimseyebilir (hem kadınsı hem erkeksi gibi). Fakat “karşı cinsiyet rolünü benimsemiş bireyin cinsel çekimle kendi cinsiyetine yönelmesi de söz konusu değildir. Örneğin; “*kadınsı cinsiyet rolünü benimsemiş bir erkeğin ille de eşcinsel olması söz konusu değildir*” (Dökmen, 2016: 22). Bu durumda tartışmalı bir soru olan cinsiyet rollerinin nasıl geliştiği sorulur ve cinsiyet rollerinin öğrenilerek, toplumsallaşarak ve benimsenerek edinildiğini açıklanır. Bu edinimler tıpkı bir bilgiyi okuyup öğrenmek gibidir. Bunun dışında, çevre itibarıyla karşılaşılan, olaylar da edinilen cinsiyet rollerinde bir pekiştirme niteliği taşıdığından, bir cinsiyet rolü kazanım metodu olarak nitelendirilebilir. Örnek olarak ise, erkek çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuk; kamyon, asker, araba

gibi oyuncaklarla oynadığında, ebeveynlerin çocuğa gülümsemesi, sempatiyle yaklaşması, olumlu tutum ve davranışlar sergilemesi ve çocuğun bir bebek ile oynaması durumunda ise ebeveynlerin çocuğa karşı olumsuz tavırlar içinde bulunması ve hatta cezalandırması, gösterilir. Buradaki elde edilen edinim çocuğa; eğer maskülen oyuncaklarla oynarsam annem babam bana gülüyor beni seviyor, şayet feminen oyuncaklarla oynarsam annemden babamdan olumsuz tepki alıyorum şeklinde yansiyacaktır ve bu da cinsiyet damgalı oyuncaklara yönelime sebebiyet verecektir. Bir diğer öğrenme metodu da taklittir. Çocuklar kendi cinsinden olan anne babayı daima rol model olarak alırlar. Bunun dışında güçlü ve farklı olanı da rol model olarak alma eğilimleri oldukça fazladır. Erkek çocuklarının sabah tıraş olan babalarını taklit edip yüzlerine tıraş köpüğü sürmesi bir cinsiyet rol edinimidir ve diğer taraftan kız çocuklarının annelerinin makyaj malzemelerini kullanarak annesini taklit etmesi de cinsiyet rollerinin edinilmesine bir örnek olarak verilebilir.

5. TÜRKİYE’DE KADININ İŞ YAŞAMINDAKİ YERİ

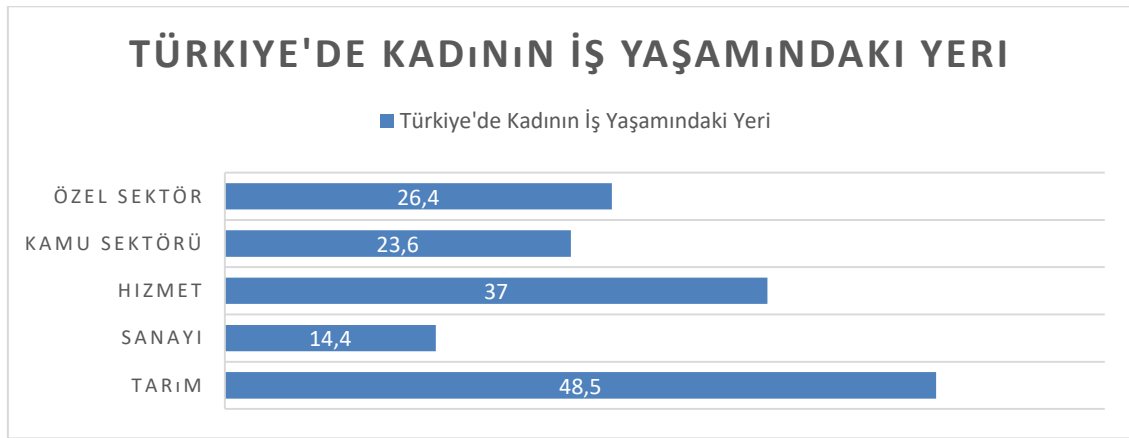
5.1.Kadın ve Çalışma Hayatı

Kadının iş hayatına kayılma süreci incelendiğinde, tarım hayatına geçişin öncesi de dahil olmak üzere, kadının çocuk bakma ve çocuk yetiştirme gibi daha çok hane içerisinde kaldığı gözlemlenir. Bu durum kadının ikinci planda kalmasının temel sebeplerindedir ve kadının çocuğuna bakması, onunla ilgilenmek istemesi gibi durumların annelik içgüdüsünden kaynaklandığı olarak değerlendirilmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte “kadınların çalışma hayatında yer aldıkları ancak, düşük ücret ve işgücü sömürümü gibi hususlardan olumsuz olarak etkilendikleri,” ifade edilir (Yorgun, 2010). Birinci Dünya Savaşı sonrasında ise kadının iş hayatında etkileri daha fazla görünmeye başlar. Bu durumun nedeni olarak ise, erkeklerin fiziksel güçlerinin ön planda olması sebebiyle ülkesi için savaşı gitmesi, iş yaşamında insan işgücünde açıklar yaratmış ve bu açıklarında kadınlar tarafından doldurulmuş olduğu ve bu durumda kadınların iş yaşamında etkili olmaya başladıkları bir dönemin başlangıcı olarak nitelendirilir (Yorgun, 2010) (Bayram, 2018).

Erkeklerin iş hayatında sürekli ön planda olmasının temel sebebinin fiziksel güç olduğu iddia edilir ve fiziksel güçle ayrılan erkeklerin, aynı zamanda iş yerindeki konumlarını da koruma gayretinde oldukları düşünülür. Bu durumda, kadınlara daima yedek oyuncu gözüyle bakıldığı ve hatta ev hayatı dışında dikkate alınmadığı da değerlendirmeler arasında yer almaktadır. Erkek egemen iş hayatında kadınların yer almaması veya egemen olmaması için erkeklerin çeşitli konularda kendilerini ön planda tutmak istemişler, fiziksel güç gerektiren faaliyetlerin kadınlar tarafından yapılmasının mümkün olamayacağı konusunda algı yaratmışlardır. Erkekler iş hayatındaki sıkıntılarına karşı gerçekleştirdikleri sendika çalışmalarında bile kendi egemenlerini korumak adına yaptıkları ifade edilir. Yönetici olarak sürdürdükleri iş yaşamlarında bile sadece erkek varlığını baz alarak yaşamlarını devam ettirdikleri ve bu durumdan mutlu oldukları konusunda değerlendirmelerde yapılmaktadır. Ayrıca, erkeklerin günlük hayatta kadınlara oranla daha rahat

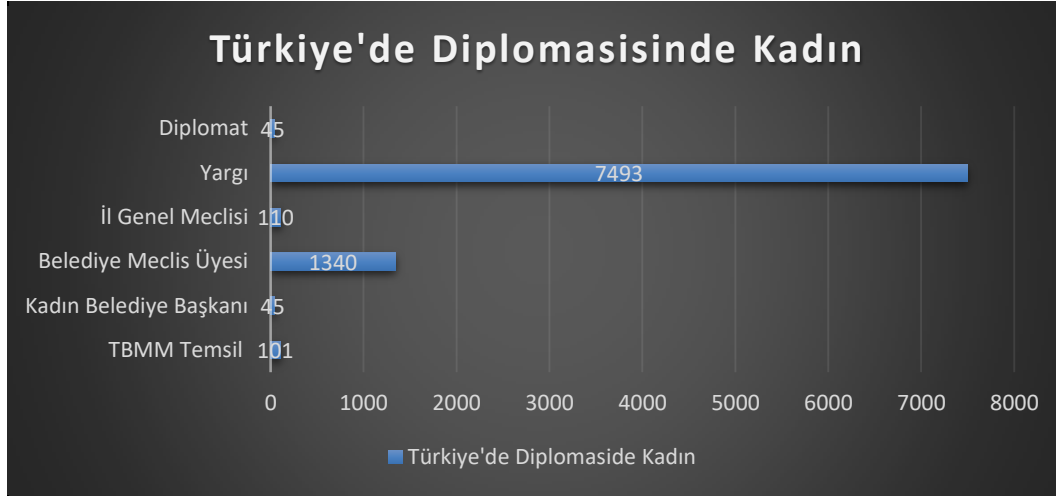
yaşadıkları ileri sürülür. Kadınların ev yaşamında erkeklere göre daha fazla stresli ve yorucu bir hayat yaşadıkları da ifade edilen hususlar arasında yer alır (Yorgun, 2010) (Toksöz, 2012).

Türkiye’de kadınların iş hayatına katılımı ise sürekli düşük seviyede seyrettiği ifade edilmektedir (Gül & Oktay, 2009). Kamu ve özel sektör başta olmak üzere birçok sektörde zamanla kendini göstermiş olsa da Türkiye genelinde mevcut oranlar yeterli görülmemektedir. Kız çocuklarının Türkiye’de eğitim oranının İlköğretimde %47,7, Yükseköğretimde %42,8 olması düşündürücüdür. Yükseköğretimde değerlerin düştüğü gözlemlenmektedir. Bu durum, kadınların iş hayatında neden beklenen düzeyde yer alamadığının bir kanıtı olarak yorumlanabilir. Türkiye’de kadının iş hayatındaki (Bkz. Grafik 1.).

Grafik 1. Kaynak: ailevecalismagov.tr

Yukarıdaki grafikten Türkiye’de kadının çalışma hayatında en aktif olduğu sektörün tarım, en geride kaldığı sektörün sanayi olduğunu söylemek mümkündür. Hizmet sektöründeki dağılımda büyük payın turizm sektörüne ait olduğu değerlendirilir. 2019 TÜİK verilerine göre, Türkiye’de tarım arazisi oranı %30,8 olarak bildirilmiştir (Karakuş & Çelikyürek, 2019). Bu yüksek oran neticesinde tarım alanında çalışan kadınların oranının yüksek seyretmesi olağandır. Hizmet sektöründe ise en büyük payın turizm alanında çalışan kadınlardan oluştuğu düşünülmektedir. Diploması alanında kadının Türkiye’deki konumuna baktığımızda ise, (Bkz. Grafik 2.).

Grafik 2. Ailevecalisma.gov.tr

Yukarıdaki grafikten anlaşılacağı üzere istihdamın en yoğun gözlemlendiği alanın yargı olduğu yorumu yapılabilir.

Türkiye’de iş yaşamında kadının yeri bilimsel veriler ışığında gün geçtikçe ilerlediği ifade edilir¹ (Serel & Özdemir, 2017). Ancak, ekonominin ekseninde yer alan kadının emeğinin görmezden gelinmesinin ve araştırmaların yetersiz kalması olumsuz bir durum olarak nitelendirilir (Toksöz & Makal, 2015). Bununla birlikte kadının iş yaşamındaki bir takım olumsuz olguların (Bkz. Cam Tavan Sendromu) kadınların hevesini ve çalışma azimlerini olumsuz etkilediği ifade edilir (Soysal & Baynal, 2016). Kamu veya özel sektör olsun psikolojik şiddet ve cinsel taciz gibi olumsuz etkiler altında kalan kadınların sayısının da yadsınamaz seviyede olduğu dile getirilir (Önder, 2013). Tüm bu problemlerin ışığında en temel ve etkili çözüm yönteminin eğitimden geçtiğinin unutulmaması vurgulanmaktadır (Keskin, 2018). Muasır medeniyetler seviyesinde bir hukuk devleti olmak, sosyal, kültürel, eğitim, politika alanlarında başarılı ve temayüz eden bir toplum yapısına sahip olmanın yegâne yolunun, daha fazla eğitilmiş kadın bireyden geçtiğinin altı çizilir.

SONUÇ

Bireyler, doğumla kazandıkları biyolojik cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyete (gender) sahip olurlar. Günümüz dünyası, kültürel ve toplumsal etkiler bu durumu öngörmektedir, diğer bir ifadeyle, bireyler adeta önceden hazırlanmış bir programın içinde bulurlar kendilerini. Kadınlar biyolojik yapıları gereği erkeklere oranla daha hassas ve ağır fiziki güç gerektiren işlerle meşgul olamadıklarından hane dışındaki işler erkeklere görev olarak verilir. Ancak ifade edileceği üzere bu yazılı bir görevden ibaret değildir. Tamamen biyolojik-fiziksel kaynaklı bir olgudur. Zaman içinde kendi kendine gelişmiş bir durumdan ibarettir. Kadın bireyler için daha çok ev hayatı benimsetilmiş ve bu çerçevede hayatını şekillenmeye başlamıştır.

Türkiye açısından konu ele alındığında ise toplumsal cinsiyetçiliğin doğu kültüründe daha sert koşullarda seyrettiğini gözlenir. Bunun da sebebi kültürelidir. İçinde bulunulan çevre, değer yargıları ve normlar toplumsal cinsiyetçiliğin seviyesini belirlemede baş rolleri oynar. Günümüzde toplumsal cinsiyet kavramının yavaş yavaş değişikliğe uğramaktadır. Erkek bireylerinde büyük oranda dışı bireylere benimsettirilen sarı, pembe renklerden oluşan kıyafetler tercih etmektedirler. Her ne kadar küçük bir başlangıç gibi gözükse de bu bağlamda bir kırılma noktası olarak kabul edilebilir; bu değişimlerin ve bazı tabuların yıkılması ancak ve ancak eğitilmiş bir toplumdan geçtiği açıktır. Her alanda yapılacak eğitim reformları önümüzdeki yıllarda toplumsal cinsiyet kavramını farklı boyutlara taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

Akdemir, Nihat (2017). "Moda Sektöründe Toplumsal Cinsiyet Kavramının Varlığı," Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 12, s.249-267

Bayram, G. E. (2018). "Kadın Girişimciler ve Turizm: Mevcut Durum ve Sorunlar Üzerine Sinop İlinde Bir Araştırma," *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10/2, 56-88.

Cornell, R. W., (1998). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar-Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, Çev. C., Soydemir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Dökmen, Z.Y. (2016) Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar, İstanbul:Remzi Kitabevi.

Gül, H., & Oktay, E. (2009). "Türkiye ve Dünya'da Kadınların Çalışma Hayatında Yaşadıkları Cam Tavan Algıları Üzerine Kavramsal Bir Çalışma," *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, Cilt:9, Sayı:18, 422-436.

Kalav, Ayşe (2012). "Namus ve Toplumsal Cinsiyet," *Mediterranean Journal of Humanities*, II/2, 151-63.

Karakuş, K., & Çelikyürek, S. K. (2019). "Ülke Toprakları ve Tarım Arazilerinin Bitkisel ve Hayvansal Üretim Faaliyeti Dışında Kullanımı," *Hayvan Bilimi ve Ürünleri Dergisi* Cilt:1 Sayı:2, 84-90.

- Keskin, S. (2018). "Türkiye'de Eğitim Düzeyine Göre Kadınların İş Hayatındaki Yeri." *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1-30.
- Önder, N. (2013). "Türkiye'de Kadın İşgücünün Görünümü," *Çalışma Dünyası Dergisi* , 35-61.
- Serel, H., & Özdemir, B. S. (2017). "Türkiye'de Kadın İstihdamı ve Ekonomik Büyüme İlişkisi," *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* , 132-148.
- Soysal, A., & Baynal, T. (2016)." Sağlık Kurumlarında Cam Tavan Sendromu: Kayseri Özel Sağlık Kurumlarında Bir Araştırma," *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, Sayı:2, 225-264.*
- Toksöz, G. (2012). "Sosyal Dönüşüm, Biyoetik ve Kamu Politikalar," *BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Türkiye Milli Komisyonu*, (s. 5-12). Ankara.
- Toksöz, G., Makal, A. (2015). "Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emegi," Ankara: İmge Kitabevi.
- Yorgun, S. (2010, Ocak-Haziran). "Sömürü, Koruma ve Pozitif Ayrımcılıktan Çalışma Hayatının Egemen Gücü Olmaya Doğru Kadınlar: 21.Yüzyıl ve Pembeleşen Çalışma Hayatı," *SosyoEkonomi*, s. 168-190.